

Türk Dünyası

ARASTIRMALARI DERGİSİ

Yıl : 1 Cilt : 1 Sayı : 6, Haziran — 1980

— İÇİNDEKİLER —

Prof. Dr. Cengiz ORHONLU Yunanistan'ın Osmanlı Devletine Karşı Takip Ettiği Siyaset. (1866-1885)	5- 13
Dr. Yusuf HALAÇOĞLU Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne Karşı Takip Ettiği Siyaset (1885-1918)	14- 25
G. TRAKYA M. H. CEMİYETİ Batı Trakya'da Egemenlik Hakkı Kimde?	26- 34
Abdürrahim DEDE Batı Trakya'da Bir Türk Köyünün Ölümü: Kaşıkçılar	35- 40
Nâdir DEVLET Dış Türklerde Büyük Nüfus Artışı	41- 51
Doç. Dr. İsmail Orhan TÜRKÖZ Kırım Türklerine Yapılan Zulüm Devam Etmektedir	52- 72
Hivzi HASANDEDİÇ Doğu Dillerinde Yazılan ve Mostardaki Hersek Arşivinde Bulunan Bosna ve Hersek Müslümanlarının Eserleri	73- 90
Erdem YÜCEL Vakıf Üzerine ve Müzelik Eserleri	91-108
Prof. Dr. Ayhan SONGAR Delikanlılık Çağı Psikolojisi	109-116
Safa ÖCAL Dursun Fakih	117-130
Prof. Dr. Turan YAZGAN Sosyal Güvenlik Açısından Zekât	131-160

Safa ÖCAL

Dursun Fakih

Osmanlı Devleti'nin ilk istiklâl hutbesini okuyan ve Devleti Aliyye'nin ilk kadısı müftüsü.

Osmanlı Devleti'nin ilk hutbesi okunarak, Osman Gazi'nin istiklâlini ilan ettiği Karacahisar; Eskişehir - Kütahya kara ve demiryollarının doğusunda Porsuk çayı vadisinin yamacında dik ve yüksek bir tepe üzerinde kurulmuştur. Karacahisar Eskişehir'in 5 km. güney batısına düşer.

Porsuk çayı vadisinde bugün Karacaşehir ismini taşıyan küçük bir köy vardır. Köyün batı taraflarında birdenbire dikleşen tepe üzerinde Karacahisar Kalesi'nin harabeleri bulunmaktadır. Kale, Bizanslılardan kalmadır.

Selçuklu İmparatoru II. Kılıç Arslan'ın ordusuna bağlı akıncı kolları, Bizans hudut boylarına sık sık akınlar yaptılarından, Bizans İmparatoru Manuel Komninus bu akınları önlemek için yer yer kaleler yaptırmıştır. Eskişehir - Kütahya yoluna hâkim olan bu mevkiye, bizzat imparator kendi nezareti altında ve 40 günde bu kaleyi kurdurmuştur. Kalenin yapılış tarihi Milâdi 1173'tür. Tarihte buranın ismi Karacahisar ve Karacaşehir olarak geçer. Bu kale Osman Gazi tarafından 1289'da zaptedilmiştir.

Kalenin iç ve dış bölümlerinde, tepeler etrafında, köyün Porsuk çayına yakın bölümlerinde bina izleri görülmektedir. Eskiden buranın geniş bir iskân alanı devrin büyük bir kenti olduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlılar döneminde Eskişehir sancakbeyleri burada otururlarmış Eskişehir Sultanönü nahiyesi adı altında «Karacaşehir kazasına bağlı imiş. Kadısı, naibi, sancakbeyi ile birlikte Karacaşehir Eskişehir'i de içine alan bir kaza merkezi idi. Eskişehir'in bulunduğu mevkiin çevre ile olan yol bağlantıları, iktisadî ve diğer bakımlardan daha iyi olması sebebiyle Karacaşehir'de nüfus zamanla azalmış buna

mukabil halk Eskişehir'e kaymıştır. Karacaşehir sonunda tamamen boşalmış bir hale gelmiştir.

Ahmet Vefik Paşa Bursa (Hüdavendigâr) valisi bulunduğu sırada Karakeçili aşiretlerinin iskân edilmeleri ile ilgili genel hükümler meyanında boş bir hâle gelen Karacaşehir'e, reisleri Hacı Bekir Bey'in obasından ayırdığı 16 hane ve 81 nüfus iskân edilmiştir. Bugün Karacaşehir köyü'nün halkı son reisleri Hacı Bekir Bey ile buraya yerleştirilen 16 haneden ibaret olan 81 Karakeçili Türk'ün torunlarıdır.

Kısaca Karacahisar'ın eski tarihini ve bugünkü coğrafi mevkiini özetledikten sonra Karacahisar'ın Osman Gazi tarafından fetfedilmesini eski Osmanlı tarihlerinden inceleyelim :

Osman Gazi Domaniç Yaylağına giderken ve Söğüt'e kışlağa dönerken, davarlarına ve mallarına İnegöl Tekfurunun zarar vermelerine kızdı. İntikam almak üzere yanına yetmiş atlı yiğit alarak bir gece İnegöl'e bağlı bulunan Kulacahisar kalesine baskın yaptı. Kale halkının mallarını yağmalattı, kaleyi yaktırdı, halkını kılıçtan geçirtti. Neticede kaleyi aldı. (26 Şubat 1286) Bu Osman Gazi'nin ilk fethidir. Bu durumu öğrenen İnegöl Tekfuru Eye Nikola, Karacahisar Tekfuru ile anlaştı. Karacahisar Tekfuru, Kardeşi Kalanoz (Falanoz) kumandasında asker gönderdi. Bunlar İnegöl Tekfuru'nun askerleri ile Domaniç (Tomaliç) dağında dar bir yerde birleşerek, Osman Gazi'nin yolunu kestiler. Aşıkpaşaoğlu tarihine göre de İkizce (Ekin-ci) denilen bu yerde çarpıştılar. Osman Gazi Falanoz'u esir aldı. Ve öldürttü. (15 Şubat 1287).

Bu savaşta Osman Gazi'nin kardeşi Savcı Bey şehit oldu. Osman Gazi kardeşinin cenazesini Söğüt'e naklettirerek babası Ertuğrul Gazi'nin yanına defnettirdi.

Bazı tarihler Osman Gazi'nin küçük kardeşi Gündüz Alp'in de bu gazada şehit düştüğünü yazarlarsa da doğru değildir. 1302'de Osman Gazi'nin Eskişehir'e Gündüz Alp'i tayin ettiği eski kayıtlarda mevcuttur.

KARACAHİSAR'IN FETHİ :

«Şimdi Sultan Alâaddin'e haber vardı ki, Osman Gazi'nin üzerine kâfirlere kalabalık askerle varmışlar, kardeşi Sarı Yatı'yı (Savcı Bey) şehit etmişler. Hangi kâfirin as-

keri geldiyse bildirdiler. Sultan dahi; «Malûm oldu ki Karacahisar Tekfuru bizimle düşman olmuş. Germiyanoglu da o garibleri (Osmanlıları) sevmez. Çok defa o kâfirlerin hareketi onun ihmalindendir. Ben bilirim» dedi. Emretti «Tez asker toplansın» dedi. O kâfirler böyle işler yaparlar, bizde İslâm gayreti yok mudur?» diye büyük bir ordu topladı. Hücum ettiler. Karacahisar'ın üzerine geldiler. Osman Gazi de geldi. O da bir taraftan cenge girişti. Bir iki gün savaş olunca feryatçılar gelip: Bayındır Tatar geldi. Ereğli'yi aldı yıktı. Halkını kırdı ve şehri ateşe verdi» dediler. Sultan Alâaddin, Osman Gazi'yi çağırıp getirdi. Hisar için getirdikleri savaş levazımının hepsini verdi. Dedi ki: «Oğul Osman Gazi! Sende saadet alâmetleri çoktur. Sana ve nesline âlemde karşı koyacak kimse yoktur. Benim duam, Allah'ın yardımı, evliyanın himmeti, Muhammed'in mucizeleri seninle beraberdir.»

Kendisi memleketine gitti. Sultan gidince Osman Gazi dahi birkaç gün sabretti. Sonunda kaleyi yağma etti. Kale fetholundu. Tekfurunuda tuttu. Gazilere dahi ganimetler verdi. Şehrin evlerini gazilere ve başkalarına dağıtarak onu Müslüman şehri yaptı. (14 Ocak 1289) (Aşıkpaşaoğlu Tarihi 1970 sayfa: 13-14).

«Osman Gazi 688 (1289) de, küffardan Karacahisar adlı kaleyi almıştır. Bundan önce yapılan savaşların hepsinde müslümanlar galip geldiklerinden, kâfirler korkuya düşüp, müslümanları bu bölgeden söküp atmak için hazırlıklar yaptılar. Bunun üzerine Osman Gazi kardeşinin oğlu Ak Timur'u Gündüz Alp ve kabilesinin ileri gelenlerinden Aygut Alp'le Selçuklu Sultanı Gıyaseddin İbni Mesud tarafına gönderdi. Kâfirlerin hazırlıklarını haber verip yardımını istedi. Gıyaseddin Osman Gazi'ye muhimmat ve silâh göndererek yardım etti. O hâvalide bulunan beylere de «Osman Gazi, kendi askeri ve yardıma gelenlerle Karacahisar üzerine yürüdü. Hissarı feth ve ahalisini katleyledi. Tekfurunu da esir aldı. Kiliseleri yıktırarak yerlerine mescid yaptırdı. Kalenin evlerini ve ganimetlerini gazilere paylaştırdı. Gazilerin bir kısmı orada iskân etti.» (Müneccimbaşı Tarihi S: 64-65).

Osman Gazi'nin Karacahisar'ı alırken Selçuk Hakamından yardım gördüğü, Sultan'ın Osman Gazi'ye silâh ve asker göndererek yardım ettiği anlaşılmaktadır. Ancak Selçuklu Sultanının bizzat Karacahisar Seferine katıldığı Aşık-

paşaoğlu Tarihinden başka bir kaynakta görülmemektedir. Hoca. Saadettin Efendi'nin Tacüttevarih'inde de böyle bir kayıt görülmemektedir.

Osman Gazi Karacahisar'ı fethettikten sonra kendisi bizzat adına hutbe'de okutarak istiklâlini ilân etmiştir. Bu arada Selçuklu Sultanı da Osman Gazi'ye istiklâl alâmeti olan Davul ve Sancak göndererek Bizans sınırındaki bu Osmanlı Beyliği'nin istiklâlini kabul ve tescil etmiştir. Şimdi bu kısmı da iftihar kaynağımız tarihlerimizden inceleyelim :

«Osman Gazi Hisar'ı aldı. Tekfurunu tuttu. Hayli hediyelerle birlikte kardeşinin oğlu Ak Timür'le Sultana gönderdi. Sultanın dahi ferahlığı ziyade oldu. Ak Timür'e çok ihsanlarda bulundu. Osman Gazi'ye dahi sancak, çadır, iyi atlar ve silâhlar verdi. Ak Timür, sancağı getirdiği vakit ikinci zamanıydı. Nöbet vuruldu. Osman Gazi nöbet vurulurken ayakta durdu. Ta şimdiye kadar Osmanlı Hanedanını seferde nöbet vurulsa ayakta dururlar.» (Aşıkpaşaoğlu Tarihi 1970 S: 15).

«Karacahisar'ı alınca şehrin evleri boş kaldı. Germiyan ilinden ve başka yerden hayli adamlar geldi. Osman Gaziden ev istediler. Osman Gazi de verdi. Az zamanda mamur oldu. Kiliseleri de mescit yaptılar. Pazar da kurdular. Halk toplanıp Cuma namazı kılalım ve bir kadı isteyelim dedi. Dursun Fakih derler bir aziz kişi vardı. O halka imamlık ederdi.. Hallerini ona söylediler. O da gelip Osman Gazi'nin kayınatası Ede Bah'yı söylediler. Daha söz bitmeden Osman Gazi geldi. Sorup isteklerini bildi. «Size ne lâzımsa onu yapın» dedi. Durusun Fakih : «Hânım! Sultandan izin gerektir.» dedi. Osman Gazi dedi ki, «Bu şehri ben kendi kılıcımla aldım. Sultan'ın ne dahli var ki ondan izin alayım? Ona sultanlık veren Allah bana da gaza ile Hanlık verdi. Eğer minneti şu sancak ise ben kendim dahi sancak kaldırıp kâfirlerle uğraştım. Eğer o, ben Selçuk Hanedanındanım derse ben de, Gök Alp oğluyum derim. Bu ülkeye ben onlardan önce geldim derse Süleyman Şah dedem de ondan önce geldi» Halk razı oldu. Kadılığı ve hatipliği Dursun Fakih'e verdi. Cuma hutbesi ilkönce Karacahisar'da okundu. Bayram namazını orada kıldılar. Bunun tarihi, hicretin 699'unda (milâdi: 28 Eylül 1299 - 15 Eylül 1300) vaki oldu.» (Aşıkpaşaoğlu Tarihi: 1970 S: 22-23).

Osman Gazi'nin Dursun Fakih ve Şeyh Edebali ile bu

konusmasında da Selçuklu Sultanının Karacahisar seferine Osman Gazi'nin yanında katılmadığı anlaşılmaktadır.

«Osman Gazi... şehre bir hâkim ve kadı tayin etti. Dursun Fakih, Osman Gazi adına hutbe okudu. Bu Osman Gazi adına okunan ilk hutbedir. Osman Gazi, birçok küfür esirini, öldürülenlerin başlarını ve esir alınan tekfurunu Sultan Gıyaseddin'e gönderdi.

Sultan Gıyaseddin çok memnun olup, fethedilen Karacahisar'ı Eskişehir'i, İnönü ve civarını ve babasından miras kalan Söğüt'ü Osman Gazi'ye ikta' olarak verdi. Ayrıca hıl'at, topuz, kılıç ve kendi cins atlarından donanmış birkaç at gönderdi. Fethettiği yerler kendine ait olmak üzere gazaya izinverdi. Tabl, nakkare ve alem ihsan eyledi.» (Müneccimbaşı Tarihi C: I, S: 64).

«Karacahisar işte böylece, Tanrı'nın özeniyle açılmış oldu. Bundan sonra iyi kişilerin konağı, aydınlığın da kaynağı haline geldi. Zafêrlerle dolu bu haber, Alâaddin Keykubat'ın oğlu Gıyaseddin Keyhurrev'in oğlu, İzzeddin Keykavus'un oğlu Ferahmurzun oğlu Sultan ikinci Alâaddin Keykubat'ın otağına ulaştırıldığı zaman, sözü edilen padişah, çeşitli ögmelerle birlikte ikballe bezeli bir sancak, boru ve tabıl, gümüş kakmalarla süslü kemer hançer ve şemşir ile donatılmış güzel at göndermiş ve Eskişehir ile İnönü'yü ona verdiği sancağın merkezi olarak belirtmiştir...

Sözü edilen olaylar 688 (M. 1289) yılı içindeki aylarda olmuş ve şu uzun ömürlü devletin kuruluşu böylece gerçekleşmiş, bundan sonra da sayısız başarılar kazanılmıştır. Güzel tutumlu hükümdarların öğündükleri bir kişi olan Osman Gazi açtığı Karacahisar'ı güzelce onardı. Çevreden gelen halk burada bir cami yapılmasını, imam ve kadı atanmasını gerektirdi.» (Tacü't-Tevarih 1974. C: I-5 32)

«Osman Gazi'nin ilk cuma namazını, Karahisar'ı aldıktaki «Dursun Fakih» derlerdi. Bir kişi vardı, o kıldı. İlk önce Osman adına hutbeyi o okudu. Bayram namazını da kıldı. Hicretin 689'unda idi.» (Oruç Beğ Tarihi, 1972 Nihal Atsız, S. 29).

1299 yılında Karacahisar'ı alan Osman Gazi'ye istiklâl âlameti olarak tabl, âlem ve değerli hediyeler gönderen, tarihlerimizde değişik olarak, Sultan Alâaddin, Gıyaseddin İbni Mesud, Sultan Gıyaseddin ve Sultan ikinci Alâaddin

Keykubat olarak ismi geçen Selçuklu Sultanın üçüncü Alâaddin Keykubat olması gerekmektedir. Karacahisar'ın fethi 1299'dur. Yine bu tarihte Osman Gazi kaleyi aldığını Selçuklu sultanına bildirmiş. Sultana aldığı esirleri göndermiştir. Bu tarihte Selçuklu tahtında Sultan II. Alâaddin Keykubat oturmaktadır. Bu hükümdar 1297-1302 tarihlerinde hükümdarlık etmiştir.

Osman Gazi Karacahisar'ı mamur bir hale getirmiş, buraya imam, kadı tayin etmiş, buraya halkı iskân etmiş, pazar kurdurmuş, kendisi de burada oturarak bu şehri bir müddet Osmanlıların ilk hükümet merkezi yapmıştır.

Dursun Fakih

Eski Osmanlı tarihlerinin hemen hepsinde Dursun Fakih adı geçer, fakat Osmanlılarda ilk hutbeyi okuması dışında çok az bilgi vardır :

«Osman Gazi zamanında : Ülemâdan Dursun Fakih vardı.» (Aşıkpaşaoğlu Tarihi, 1970 S. 219).

«Dursun Fakih : Şayh Edebalî'nin akrabalarındandır. Osman Gazi adına ilk hutbe, Karacahisar'da, Dursun Fakih tarafından okunmuştur. Devleti Aliyye'nin ilk kadısı ve müftüsüdür.» (Sahaif-ül-Akbar fi Vekayi-ül-a'sâr 1. Cilt S. 80).

«Dursun Fakih : Bu şanlı bilgininde doğum yeri Karaman ili'dir. Edebalî'nin yanında (Fıkıh) - dini hukuk bilgilerini ve uygulamayla ilgili meseleleri ve hükümleri öğrendikten sonra gönlünü saflaştırmaya ve gizli bilgileri bellemeye yönelmiş, çağdaşları arasında pek ileri de bir saygı toplamıştır. Edebalî ile olan yakınlığı sonunda onun güneyi ardından da Edebalî postuna oturarak gerçekleri öğretenlerin öncülerinden olmuştur.» (Tacüt-tevarih 5. cilt Haca Saaddettin ef. 1979, Sayfa 2).

«Dursun Fakih Şeyh Karamanlı Edebalî'nin damadı ve şakirdidir. Yine bir rivayete göre tefsir, hadis ve fıkıhî Edebalî'den okumuştur. Hocasının 726 (1326) da ölümünden sonra fetva ve okutma işleri ile onun yerine meşgul olmuştur. Zamanında çok temiz ve hakkında çok iyi zanlar beslenen büyük bir insandı.» «Kamusulalem, Tarih Dünyası C: 2, sayı 12, 1950 sayfa 495. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver).

Yine Eski Osmanlı Tarihlerinden Birinde :

«Edebali idi ki sultan Osmandan evvel vefatında akrabalarından ve talebelerinden Dursun Fakih emri tedris-te onun yerine geçmiştir. Dursun Fakih alimlerin meşhurlarından bir zat olup, Osman Gazi'nin savaşlarında gazilere namaz kıldırırdı. Osman Gazi Şah namına Karacahisar'da ilk cuma hutbesini okuyan işte bu Dursun Fakih'tir. Osmanlı Devleti'nde iktida hatip ve kadı olan odur,» denilmektedir.

Burada savaşlarda gazilere namaz kıldırıldığı kaydı bize Dursun Fakih'in yalnız ilimle uğraşmadığını, ilmin yanında savaşlara da katıldığını göstermektedir. Yukarıda açıkladığımız hususlardan halkın Karacahisar'da cuma namazı kılmak ve bir kadı isteklerini Dursun Fakih vasıtasıyla Osman Gazi'ye iletmek istemeleri hususu, bu konuyu Dursun Fakih'in önce Şeyh Edebali ile görüşmesi ve bu sırada Osman Gazi'nin de bunların yanına gelip, bu mevzuda görüşmesi; Dursun Fakih ve Şeyh Edebali'nin seferde ve Beylik içinde gezmeleri sırasında Osman Gazi ile bir arada olduklarını bize gösteriyor.

Ancak Osman Gazi 1302'de memleketi beş idarî bölgeye ayırıp, Bilecik'i de Şeyh Edebali'nin idaresine bırakmasıyla Dursun Fakih'in de Hocası Şeyh Edebali'nin yanında kalıp onun yerine tefsir okutup, fetva işlerini yürüttüğü anlaşılmaktadır.

Tacüt - Tevarihte Dursun Fakih'in 1326'da Edebali'nin vefatı üzerine onun postuna oturduğu (şeyhlik makamına geçtiği) yazılmakta ise de geçen yazımızda Şeyh Edebali Hazretleri konusunda belirttiğimiz gibi Şeyh Edebali'nin ölümü üzerine oğlu Mahmutpaşa Edebali zaviyesinde şeyhlik makamına geçmiştir.

Fakih, fıkıh ilmiyle uğraşan fıkıh âlimi, Fıkıh ise İslâm hukuku demektir. Dursun Fakih kadı olarak İslâm hukukunu uygulamakla kalmamış; Bilecik'te Şeyh Edebali'nin ölümü üzerine onun yerine okutma işleriyle meşgul olmuştur. Dursun Fakih'in Şeyhi ve Hocası Şeyh Edebali tefsir, fıkıh ve hadis okutmakta idi. Dursun Fakih Edebali'nin yerine ders verdiğine göre, demek ki aynı İslâmî bilim dallarına vakıf, güçlü bir âlim ve müderristir.

1330'da İznik, Orhan Gazi tarafından alındıktan sonra Bilecik kadısı olan Çandarlı Kara Halil İznik kadılığına ge-

tirilmiştir. Bu tarihten itibaren de Dursun Fakih'in Bilecik'te kadılık vazifesini deruhte ettiği kabul olunabilir.

Dursun Fakih hakkında tarihlerimizde bulabildiğimiz kayıtlar bunlardır. Onun doğum, ölüm tarihlerini bilemiyoruz. Ancak Şeyh Edebali'nin akrabası ve damadı olduğunu, Osman Gazi ile de hanımı tarafından akraba (Bacanak) olduğunu öğreniyoruz. Şeyh Edebali'de Çandarlı Kara Halil'le birlikte İznik Medresesi Müderrisi Molla Tacüddin-i Kürdü'nün damadı'dırlar.

Şair Dursun Fakih

Dursun Fakih'in diğer bir yönü de şair oluşudur: İlk Osmanlı şairlerindendir. «Gülşehrinin mantıkut tayr tercümesi, Aşıkpaşa'nın şiirleri Dursun Fakih'in, Nakip-oğlunun, Muarref Ladiki'nin Peypazarlı Ma-azoğlu Hasan'ın muhtelif manzumeleri ise Yunus'un eserleriyle aynı zamana ve biraz sonraya rastlamaktadır» der. (M. Fuat - Orhan Köprülü : İlk mutasavvıflar 1975, S: 235).

Ancak aynı eserde Gülşehri ile zamanının diğer şairlerini ve Dursun Fakih karşılaştırır. Gülşehri'nin yanında bunların şiirlerinin cansız kaldığı, bu şiirlerin bir fikir veya bir amaç için yazıldığı söylenir. (aynı eser s: 241).

Dursun Fakih'in «Mukaffa Kalesi Gazavatnamesi» isimli bir eseri zamanımıza kadar gelmiştir. Gazavatname: Din uğruna yapılan savaşı ve galibiyeti anlatan destan anlamındadır. Dursun Gazi'nin gazavatnamesinin bugün üç nüshası vardır. Bunlar yazmadır. 1. İstanbul Fatih Millet Kütüphanesinde Ali Emiri Bölümü Dergi içinde 1220 no.da 2. Üniversite Kitaplığında 3. ise Konya'da İzzet Koyunoğlu Kitaplığında bir gazavatname dergisinin içindedir.

Bu gazavatname edebi yönden değil dil yönünden değerlidir. (Sadettin Buluç. Dursun Fakih'in Gazavatnamesi 1964) Sadettin Buluç'un el yazmasından, kısmen yeni harflerle kaleme aldığı gazavatnamenin bazı bölümlerini aynen bazı bölümlerini de özetleyerek verelim :

GAZAVETNAME

Girdi meşcit içre nagâh bir yığit
Ne diyiser ol Resula, gey işit
İleri geldi yığit verdi selâm
Aldı yığidin selâmını o imam

«Ya Resül-a diyuben söyledi
Nebiyi ashabiyle medh eyledi.
Öğdü Mustafa'nın cümle halli»

Sonra kendi durumunu anlatır. Akıllı ve bahadır bir babasının bulunduğunu, yakında imana geldiğini, Tanrı'yı bir, Hazreti Peygamber'i hak bildiğini, fakat babasını şehid ettiklerini, babasını düşünde cennette gördüğünü, kendisine: Hazret Peygamber'e gitmesini, selâmını iletmesini, Hazreti Peygamber'in fazlının eriştiğini söylemesini istediğini anlatır. Hazreti Peygamber babasını kimin öldürdüğünü sorar. Yiğit de bağlı bulunduğu Beni Pinhan kabilesinden Mukaffa'nın bir put yaptığını, onu altın ve kıymetli elbiselerle süslediğini halkı o puta tapırdığını, babasının ise İslâm Dinine girdiğini gizli olarak ibadetini yaparken bunu gören bir kişinin durumu Mukaffa'ya anlattığını Mukaffa'nında babasını şehid ettiğini söyler ve orada müslüman olur. Bunun üzerine Hazreti Peygamber ahabına döner. Mukaffa'nın ilini bilen birini arar. Halit Bin Velid bir zamanlar Tacir olan babası ile birlikte Mukaffa'ya gittiklerini konuk olduklarını anlatır :

«Düştük anın çadırına biz konuk
Ya Muhammed sözüme Tanrı tanık.
Biz vericak o ava gitmiş idl
Bir arslanı dirle tutmuş idl.
İndi ottan arslanın başın üzer
Derisini bir dem içinde yüzer
Odı yaktı yaktı arslanı saldı oda
Bişürüben kendiye eyler gıda
Büsbütün bir arslanı yir oturur
Bir tuluk ağızını ağızına urur
Bir dem içinde kamsın somurur

Bundan sonra ansızın eşkiya baskınına uğrayan Mukaffa Hitam adındaki güzel ve güçlü kızı ile eşkiyaları darma dağın eder. Bu kızın kendisini yenen bir kişiyle evlenmek istediğini ve okuma yazma bildiğini söyler. Oraya gitmeye hazır olduğunu anlatır.

Bunun üzerine Hazreti Muhammed orada Hazreti Aliye bir mektup yazdırır, dine davet eder. Kendi mühürü ile mühürler, Halid Bin Velid'e vererek gönderir. Halid ma-

ceralı bir yolculuktan sonra Mukaffa'nın ülkesine varır. Hazreti Muhammed'in mektubunu Mukaffa'ya verir. Mukaffa kızı Hittam'ı çağırarak mektubu okutur; kızar, putlara tapmaktan vazgeçmiyeceğini söyler. Hazreti Muhammed'e yazdığı cevapta saygı gösterir. Ondan mucizeler bekler. Kendisini rahat bırakmıyacak olursa savaşaacağını belirtir.

Halid gönlünü Mukaffa'nın kızına kaptırılmış olarak döner. Hazreti Peygamber kendisine gelen vahiy üzerine gazaya çıkılacağını ashabına dönerek bildirir.

«Sevinür ashab komusu durdular.
Her biri evli evine vardılar.»

«Bir müddet sonra düldüle binmiş olarak Hazreti Ali görünür. Onun ardından zırhını giymiş gazilerle Hazreti Ömer, sırasıyla Hz. Osman, Ebubekir, Halid Bin Velid gelir. Hz. Muhammed bu suretle toplanan 4.000 askere dua eder. Dört halifeye belirli sayıda asker ile her birine ayrı renkte birer bayrak verir. Hz. Ebubekir önden gider bayrağı karadır. Hz. Ömer'in bayrağı kızıldır. Hz. Ali'nin bayrağı sarıdır. Hz. Osman'ın yanında olan Halid'in bayrağı yeşildir. Hepsinin arkasından Hazreti Peygamber yürümektedir. Gaziler tekbir getirerek icaz çöllerine düşer. Yolda kâfir olan sahibinden kaçan bir deve Hazreti Peygamber'e sığınır. Deve dile gelir. Sahibi bunu görünce derhal şahadet getirerek müslüman olur. Kafile yolda susuz kalır, ashab su bulamaz sıcak bunaltır. Hazreti Peygamber başını secdeye koyar. Tanrı'ya yalvarır.

Başını kaldırdığı yirden çıkar
Bir ulu gözlü bınar çağlar, akar
Resül eydür: Ey yaranlar geliniz
Kırbaları dolduran su cınız.
Atı, deve cümlesi konar içer
Sañabeler sulanıp ondan göçer

Yola devam ederler. Issız yollardan geçerler. Önlerine aşılmaz bir dağ çıkar. O dağda Hz. Peygamber'in ilâhî kudreti ile geçerler ve Mukaffa'nın ülkesine ererler.

Hz. Ali önden girer, Beni Pinhan halkını İslâm'a davet eder Mukaffa buna karşılık çerisini hazırlar.

Hız. Ali onları yeniden dine davet eder. Anlaşamazlar sonunda savaşa başlarlar.

Çekti Resül kâfire karşı kılıç
Tanrıya sığındı kayırmadı hiç
Her sahabe takanıza dövüşür
Resül-u'llah'ın önünde uruşır.

O gün akşam olur. Savaşa ara verilir. Mukaffa Hz. Ali'yi öldürene veya Hz. Peygamber'in başını getirene kızını vereceğini söyler. Savaş başlar, karşılıklı teke tek vuruşmalar olur. Mukaffa'nın kardeşinin oğlu da kızın aşkına vuruşarak ölür. Eserde vuruşma sahnelerinin canlı bir şekilde anlatıldığına yazar tarafından işaret edilmektedir. Mukaffa'nın kızı amcasının oğlunun öldürüldüğünü görünce, atını meydana sürer. (Hüşşam) adlı bir yiğitle karşılaşır :

Kızın elinde sinü hamle kılar
İrdi, sançtı ol Hüşşam'ı akturur
Sünü göğsünden yağırırına çıkar
Şol dem atından anı yere yıkar.

Bundan sonra kızın karşısına Halid çıkar. Birçok uğraşmadan sonra Hitamı yener. Hz. Muhammed'in önünde ley müslüman olur. Halid bu kızla evlenir.

Mukaffa bunun üzerine atını sürer. Hasmı Halid'le vuruşur. Halid'i sıkıştırır. Halid zor duruma düşünce Hz. Ali düldülü ile ortaya çıkar ve Halid'i kurtarır. Yüksek sesle kendini tanıtır. Mukaffa'nın yanında bir de arslanı vardır, ikisi birden Hz. Ali'ye saldırırlar. Hz. Ali sağeliyle arslanı sol eliyle Mukaffa'yı tutup kaldırarak Hz. Peygamber'in huzuruna getirir. Sahabeler tekbir getirerek bu başarıyı alkışlarlar. Arslan Resülün karşısında dile gelerek, kendine karşı savaşa katıldığından af diler. Bunu gözüyle gören Mukaffa müslüman olur. Ve bir süre sonra ölür. Hz. Peygamber Beni Pinhan'a bir bey vererek ashabiyle birlikte döner.

«Bu gazavat bunda uş oldu tamam
Mustafa'nın ruhuna verilen selam
Nice bunun bigi eyledi gaza
Din yolu ondan genez oldu bize

Ya ilâhî Mustafa'nın hürmeti
Rahmetinle yarlığa bu ümmeti
Suçumuz yok anı şefî kıluruz
Rahmetin dahi o güstür bilürüz.
Rahmetin umar isen Dursun Fakih
Mustafa'nın mücazatların oku.»

Gazavatname burada biter. Fuat Köprülü'de Dursun Fakih gazavatnamesinden bir nüsha kendisinde olduğunu söyler. Gazavatname ile ilgili bilgiler. Dursun Fakih Gazavatnamesi Saadetin Buluç X. Türk Dil Kurumu'nda okunan bilimsel bildiriler 1964, Ankara, adlı eserden alınmıştır.

Dursun Fakih adına yapılmış eserler olduğunu tesbit edemedik. Dr. A. Süheyl Ünver (Tarih Dünyası cilt: 2 sayı: 12 sayfa: 495). «Dursun Fakih veya onun namına yapılmış bazı eserler var mı birşey diyemeyiz. Bursa'da Gölpazarı kazasına bağlı Tuzaklı köyünde bir Şeyh Dursun Camii vardır. Acaba banısı Dursun Fakih midir der. Bunun kaynağını da Başvekâlet Arşivi Vakıflar Dosyası No: 209 (1124 senesine ait) olarak gösteriyor.

Şimdi Bilecik vilâyeti Söğüt kazasına bağlı olan Tuzaklı köyü Sakarya vadisinde sarp bir yamaçtadır. Bu köye 1963 ve 1964 yıllarında ilköğretim müfettişi iken gitmiştim. Bu camiyi gördüm. Tarihi bir yapıdır.

Bir de Dursun Fakih mektebi namı ile Eskişehir'in Muttalıp caddesinde bir okulun istiklâl harbi sıralarında ve öncesi bulunduğunu rahmetli kayınpederim Eskişehir'li Hacı İsmail Duyar'dan işitmiştir.

Dursun Fakih'e ait araştırlarımıza göre iki makam türbe tesbit ettik. Bunlardan birincisini Dr. Süheyl Ünver'in yukarıda belirttiği yazısından aynen alalım.

«Karacahisar'a 1313 (1895) senelerinde hocam üsküdarlı Ressam rahmetli Ali Rıza da bir heyetle gitmiş, Söğüt Eskişehir gibi Osmanlıların doğduğu yerleri dolaşmıştır. Gördüklerinin en güzel bir kısmını kalem ve fırçasıyla tesbit etmiştir... Müsvette defterlerinden birinde bundan

onbeş sene önce Dursun Fakih'in, Osmanlıların ilk hutbesini okuyan bu âlimin Karacaşehir diye not ettiği türbesini de çizmiştir. Türbe resimde görüldüğü gibidir. Bir ufak tepe üzerindedir. Üzeri kiremit örtülüdür. Yandan iki penceresi görülüyor. Bu tepe ressamın çizdiği ufak ve ağaçlıklı civar bir tepeden bu vaziyette seyredilirken karşıda yine ağaçlar ve fundalıklarla örtülü tepeler ve dağ silsilelerinin bir kısmı sıralanıyor. Dursun Fakih'in hatırasına hürmetle hatırlamadığım bir şevki tabii ile çizmişim.»

Sayın hocamız Süheyl Ünver'in belirttiği bu türbe makam'dır. Zira Dursun Fakih Bilecik'te (medfundur) gömülüdür. Dursun Fakih'in diğer bir makam türbesi de Söğüt'ün Küre köyü civarında bir tepe üzerindedir. Dursun Fakih'in Tuzaklı köyünde camii bulunması köyle birlikte o çevrede tanınmış ve sevilmiş olduğunu gösterir. Tuzaklı köyü Sakarya nehri yamacındadır. Bilecik ve Söğüt'e gitmek için nehir salla geçilir. Küreye gelinir. Küre'den de ana yola çıkılır, ana yolun bir tarafı Söğüt'e diğer tarafı Bilecik'e gider. İşte Dursun Fakih'in makam türbesi bu yol kavşağında bulunan yüksek bir tepenin üzerindedir. Yol üzerinde tepede bulunmasının, gelen geçen yolcular tarafından görülmesi, anılması, ruhuna, fatiha okunması için olduğu tahmin edilir.

Çok önceleri Dursun Fakih'e izafe edilen mezar ile yanında bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan ikinci mezar üzerine bir bina yapılarak her iki mezarda türbe içine alınmışlardır. 1965 yılında Bilecik valisi tarafından (Y.S.E.) eli ile türbeye çıkmak için bir de yol yaptırılmıştır. Bu makam türbe ile ilgili olarak Küre köyünde tesbit edilen hususları şöylece belirtelim :

Küre köyünde Araplar sülâlesinden bir kız, hasta iken şöyle vasiyette bulunur. «Ölünce çeyizimin satılıp oraya türbe yapılmasını istiyorum» Fatma isimli kız ölünce çeyizleri satılıp dediği yere türbe yapılmış. Türbenin tamiratı köy tarafından sağlanmakta bakımı ise Araplar sülâlesinden gelen şahıslar tarafından yapılmaktadır.

Türbede iki tane mezar vardır. Bunlardan biri Dursun Fakih'e aittir. Diğerinin kime ait olduğu belli değildir. Daha önce şimdi olduğu yerde mezarlardan ibaret imiş. Daha sonra yukarıda belirtilen şekilde türbe haline sokulmuştur.

Araplar soyundan gelen Fatma isimli kızın çeyizleri satılarak türbenin yapılması üzerine Küre köyünde halk, Fatma'nın bu temiz inanışına bir nişâne olarak Fatmacık Türbesi diyerek şükran borçlarını ödüyor. Temiz yürekli bu Türk kızını bu şekilde anıyorlar. Küre köyü halkı her sene hidrellezi türbenin bulunduğu tepede kutlarlar. Bu vesile ile köyden bulgur, tavuk, horoz ve davar sahiplerinden keçi, koyun toplanır. Türbede etli pilav ve etler pişirilir. Nişanlı kızlar atlarla türbeye çıkarılır. Orada bir tarafta eğlenceler yapılır. Bir tarafta mevlüt okunur, pilav yenir bu işle Arap sülâlesinden gelen şahıslar ilgilenirler. Akşam üzeri tören sona erer. Ayrıca ilkokul öğrencileri topluca ziyarete gider, Türbe hakkında öğrencilere tarihî ve coğrafi bilgiler verilir.

Köyde köylüden tesbit edilebilen bilgiler bunlardır. 1965 yılında bu türbeye çıkmak için yol açıldıktan sonra Küre halkı tarafından harap olan eski türbe binası yerine bir bina yaptırılmıştır. Binâ tuğladandır. Çatısı kiremitle örtülüdür. 1969 yıllarında henüz dış sıvası yapılmamıştır. Sağlam ve kârgir bir binadır.

Dursun Fakih'in kabri bugün Bilecik'te bulunan Şeyh Edebalı türbesi içindedir. Şeyh Edebalı ile hatip, kadı ve şair olan Şakirdi ile Dursun Fakih yanyana yatmaktadır.

Sağ başta Edebalı Hazretlerinin, onun yanında Dursun Fakih'in kabri vardır sırayla Molla Hattabi Karahisarî ile Şeyh Muhlis Baba Hazretleri'nin mezarları vardır. Bunlardan ayrı olarak Şeyh Edebalı'nın akrabaları olduğu bilinen fakat isimleri tesbit edilemeyen beş büyük ve iki küçük kabir vardır. Bir de Şehzade Hazretleri olarak bilinen ve Şeyh Edebalı'nın oğlu olduğu tahmin edilen bir küçük çocuk mezarı vardır. Bütün kabirler iki sıra ve tek çadır altındadır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Tarihi 1. cildinde türbenin plâni ve kabirlerin yerlerinin krokisi vardır.

Bütün ömrü boyunca Şeyh Edebalı'nın yanında bulunan Dursun Fakih ölümünden sonra da şeyhinin yanından ayrılmamış, ebedi uykusunu şeyhinin yanında uyumaktadır...